
Tři pověry o vysokoškolském vzdělání

Tři pověry o vysokoškolském vzdělání

LIDOVÉ NOVINY

02.03.2010, autor: JAKUB JIRSA

Ve společnosti přetrvávají falešné představy o českém vysokém školství. Jejich odstranění by této sféře nepochybně prospělo.

Minulý rok se v oblasti "akademie", tj. vysokých škol, vědy a výzkumu, odehrálo mnoho věcí. Na začátku roku ještě probíhala diskuse o reformě vysokých škol a tzv. Bílé knize. Následoval pád vlády, který různé názory z diskuse odložil (bohužel) ad acta. Během léta vystoupila Akademie věd proti střednědobému plánu zkrátit její příjmy o více než polovinu a začala boj o své přežití, který trvá dosud. Na podzim jsme pak mohli sledovat tragikomedii v podání bývalého vedení právnické fakulty v Plzni. Ministerstvo školství se následně pokusilo tento případ demagogicky spojit se svojí snahou omezit univerzitní samosprávu, čímž obnovilo debatu o Bílé knize a kruh se uzavírá.

V debatách a diskusích o jednotlivých kauzách lze vystopovat jisté obecné předpoklady, které si zaslouží vlastní pozornost. Pokusím se poukázat na tři z nich, které můžeme vidět jako "pověry", jež ve společnosti přetrvávají, ale podle mě jsou ne-li nepravdivé, tedy značně problematické a jednání na jejich základě vysokému školství spíše škodí, než prospívá.

Vzdělání není recept na štěstí První pověrou je, že vysokoškolské vzdělání je nejen receptem na šťastný život, ale i podmínkou výkonu všech povolání, která slušný člověk vůbec může vykonávat. Statisticky lze prokázat, že příjem vysokoškoláků je v průměru vyšší než příjem zbytku populace, tj. "těch neštudovaných". Nicméně žádná statistika nezaručí, že zrovna váš příjem bude nadprůměrný anebo vyšší než příjem vašeho souseda. Aby vysokoškolské vzdělání i tak zaručovalo šťastný život, musí platit rovnice, že (o něco) více peněz se rovná většímu štěstí. Ze zkušenosti víme, že tato rovnice neplatí. S tím souvisí i představa, že vysokoškolské vzdělání, respektive titul, je známkou řádného člověka. Statistiky opět mohou ukázat, že například většina odsouzených nemá titul ani vzdělání.

Ostatně i tohoto zdánlivého efektu využívají naši politici při své snaze získat titul doslova "ať to stojí, co to stojí".

Vysokoškolské vzdělání či titul ke šťastnému a řádnému životu jednoduše není třeba. Zároveň titul není třeba pro mnohá povolání, která se dnes nabízejí jen absolventům VŠ. Přehnané požadavky na vysokoškolské vzdělání spjaté s různými povoláními člověku zbytečně znepříjemňují život. Dále vedou ke snaze si takto "potřebné" vzdělání pořizovat podobně, jako si pořizujeme kus salámu u řezníka.

Druhou pověrou totiž je, že vzdělání je zboží (jako každé jiné). Zřejmě se tím myslí, že vzdělání nám pomůže vyřešit životní problémy podobně jako chleba, který si koupíme, vyřeší to, že máme hlad. Vzdělání je výhodou na trhu práce (jak nám opět říká statistika), život vzdělaného člověka je prý jednodušší. Zároveň se tím však myslí, že je-li vzdělání zboží, lze s ním obchodovat a mělo by se za ně také platit. Mám-li hlad, koupím si zboží, které tuto potřebu uspokojí a můj problém vyřeší. Pokazí-li se pračka, pozvu si opraváře, aby mi ji spravil, a také mu musím zaplatit. Je-li mojí potřebou mít vysokoškolské vzdělání, zaplatím si školné, zaplatím si učitele. Avšak zde podobnost končí. Vzdělání je čímsi, co vyžaduje vlastní péči. Když si kupuji jídlo či platím opraváře, pak platím mj. i za to, že se mi čehosi (chleba či

fungujícího přístroje) dostává bez jakékoli další starosti či námahy. Platím opraváře, aby pračku spravil, nikoli aby mě to naučil; chleba si také kupuji proto, abych jej nemusel sám dělat a nemusel se to učit. Vzdělání si však takto koupit nelze. V tomto ohledu vzdělání není zboží.

Kupčení s vysokoškolským vzděláním je vlastně jen do důsledků dovedená představa, že vzdělání je zboží. Zaplatím si a mám, o víc se nemusím starat.

Poslední pověrou je tvrzení, že ve vysokém školství není nedostatek peněz, protože nízké platy lze na průměrnou úroveň dorovnat granty. Už jen tato potřeba "dorovnávání" poněkud problematizuje výše uvedenou statistickou pravdu, že vyšší vzdělání rovná se vyšší mzda. Užívání tohoto argumentu dále odhaluje hluboké nepochopení role výzkumu a s ním spojených grantů. Je-li dnes běžné, že nízký plat na univerzitě se "dorovná" dalším úvazkem na jiné vysoké škole anebo účastí na dvou třech grantech, pak je jasné, že se dotyčný nemůže naplno věnovat buď své práci na vysoké škole, anebo grantům. Další možností je, že si z obojího nechává platit jednu a tu samou věc, tj. je placen dvakrát za jednu práci. Granty nemají sloužit k "dorovnávání" platů, na které jinak vysoká škola nemá peníze. Mají sloužit k výzkumu a práci navíc; odměny z grantu mají buď tuto práci navíc zaplatit (zvládat však plnohodnotně tři úvazky není v lidských silách) anebo vyrovnat případné snížení pedagogického úvazku, když člověku pro výzkum například nezbude čas na výuku. Chronické podfinancování vysokého školství jen povede k dalšímu zneužívání grantového systému, a tak i k devalvaci našeho výzkumu. Tvářit se, že prostředků je ve vysokém školství dost a platy pedagogů jsou uspokojivé, protože přece máme granty, je v lepším případě omylem, v horším pokrytectvím.

Přehnané požadavky na vysokoškolské vzdělání spjaté s různými povoláními vedou ke snaze si takto "potřebné" vzdělání pořizovat podobně, jako si pořizujeme kus salámu u řezníka

Foto popis| Vzdělání není zboží, píše Jakub Jirsa. Platím opraváře, aby pračku spravil, nikoli aby mě to naučil; chleba si také kupuji proto, abych jej nemusel sám dělat a nemusel se to učit. Vzdělání si ale takto koupit nelze.

JAKUB JIRSA autor přednáší na FF UK